

LEA LARIN

Estonia teatri juhid unustasid saajandilõpu suurima ooperiprojekti-na reklaamitud "Cyrano de Bergeraci" telesalvestusest kostüümikunstnikule **Mare Raidmale** ja lavakujunduse autorile **Ervin Õunapuule** teatada.

"Mulle helistas 26. aprillil, päev enne peaproovi, **Mati Kõrts** ja küsis, et kas ma tean, et "Cyrano de Bergeraci" etendust filmitakse teleülekande tarvis," räägib Mare Raidma. "Ta ütles, et kooril pole parukaid alles ja et see kõik näeb kohutav välja."

Estonia direktori **Paul Himma** sõnusi algas projekti ettevalmistamine poolteist aastat tagasi, seetõttu pidid kõik asjaosalised telesalvestusest teadlikud olema.

Kostüümikunstnikuna ERKI lõpetanud Raidma nendib, et see oli tema jaoks kohutav päev – tütre sünnituse juurest paaniliselt teatrisse tormamine läks maksima kiirustamise tõttu valesti pargitud auto teisaldamise, lisaks murest lapse pärast pöördumatult hävinud miljon närvirakku.

"Üks nädal minu elust on kadunud ja see ei taastu," ütleb Raidma.

Kunstnik luges lehest

"Möönan, et teatud tegematajätmissi on," räägib Himma. "Neid asju sai läbi **Mikk Mikiveri** (lavastaja) aetud, mina päris igal nõupidamisel ei olnud ja ei rõhutanud pidevalt, et ajage asjad korda ja võtke inimestega ühendust."

"Mulle ei öeldud küll midagi," kinnitab lavastuse dekoratsioonikunstnik Ervin Õunapuu. "Kunagi ammu Mikiver informeeris mind, et midagi sellist kavatsetakse, aga mul polnud aimugi, millal. Ajalehest sain teada."

TÜLI ■ Teatrikunstnikud on solvunud nende nõusolekuta salvestatud teatritüki pärast ja nõuavad oma autoriõiguste kaitsmist.

HARRI ROSPU

LAVASTUSE VISUAALNE KÜLG: "Cyrano de Bergerac'i" lavakunstnik Ervin Õunapuu sai teletinimestelt pärast tema teadmata tehtud etenduse salvestust pahandada, et lava olnud liiga pime.

napuu. "Kunagi ammu Mikiver informeeris mind, et midagi sellist kavatsetakse, aga mul polnud aimugi, millal. Ajalehest sain teada."

Õunapuu kinnitab, et seejärel tundis ta ise sündmuse vastu huvi, et lavakujundus enne salvestust üle vaadata. "Aga mulle ei öeldud, millal ja kus asi toimub."

Nädal hiljem hakkas kunstnik ETVd küsimustega pommitama. "ETV-poolne projektijuht **Heidi Pruuli** õiendas mu kallal, et laval oli tele jaoks liiga pime," on Õunapuu nõrдинud.

"Õunapuu pahandas teleinimestega nii emotsionaalselt, et ma ei pea võimalikuks seda telefoni teel korrata," on kuuldused Himmani jõudnud. "Ma austan Õunapuud kui kunstnikku, aga tundub, et tegemist on mingit laadi solvumisega. Eks ma siis palu sekretäril talle uuesti helistada..."

Pole lepinguid, pole raha

Õunapuu sõnusti pole ka Mikiveril Estoniaga lavastuse teleülekande kohta lepingut sõlmitud. "Lepingud on korras dirigent **Paul Mägil** ja orkestrantidel, kunstnikel aga mitte," ütleb Raidma. (*Mikk Mikiver viibis loo kirjutamise ajal haiguslehel – toim.*)

Himma kinnitab, et Mikiveriga olnud tõesti sama probleem: "Me ei saanud temaga pikka aega kokku, tal oli palju tegemist. Nüüd on meil omavaheline kokkulepe olemas."

"Ervin Õunapuu pidi täna siia tulema. Mul on kõik lepingud kausta vahel sahtlis, ootan ainult, et mulle helistataks," ütleb Estonia teatri direktor **Paul Himma**. "Selle asemel, et minu juurde tulla, on emotsioonid üles läinud ja mulle helistab hoopis ajakirjanik. See on ju tendentslik suhtumine!"

Miks siis "emotsioonid üles" on läinud? "No teate, artist tahab ju tähelepanu," ütleb Himma. "Mulle helistati Estoniast reede hommikul pool kümme. Mulle see aeg ei sobinud," räägib Raidma. "Rohkem pole teatrist minuga ühendust võetud."

Loo ilmutamise ajaks on Raidma ja Himma lõpuks lepingu ära teinud.

"Ma suhtlen paljude artistidega. Minu päevakava on bürokraatlik, aga artistid suhtuvad kellaegadesse dünaamilisemalt. See pole ainult minu probleem, vaid kõikide

teatud etenduse salvestust pahandada, et

teatridirektorite häda, et kui artist tahab direktori jutule ja talle öeldakse, et direktor on kinni, siis ta solvub – ah et mind pole vaja!" pareerib Himma.

Autorikaitse õigustab kunstnikke

"Meie teatrijuhid ei taha lavastuste kunstnikke iseseisvateks autoriteks lugeda, kuigi visuaalne külg on tegelikult väga tähtis," nendib Eesti Autorite Ühingu tegevdirektor **Kalev Rattus**.

"Antud juhul on küsimus selles, et inimene löi kostüümi või lavakujunduse, mis on lavastuse iseseisvad osad. Kui neid tahetakse väljaspool teatrietendust kasutada, siis tuleb sõlmida leping salvestuse ülekanneteks televisioonis, raadios ja kaabelvõrgus," räägib Rattus kunstnike õigustest.

"Autoriõiguste rikkumisi on igal aastal ja mitte vähe," kinnitab ka Eesti Lavastuskunstnike Liidu sekretär **Eneken Priks**. "Mitmed juhused on õhku rippuma jäänud."

Loomingu lõrtsimine

Küsimus ei ole ainult selles, et kunstnikud oma kujunduste kasutamise eest raha tahavad. "Lavakunst on karm kunst, sellest ju märki maha ei jää. Loomulikult tahavad kunstnikud, et salvestamise ajal oleks kõik maksimaalne," mõistab teatrikunstnik **Kersti Rattuse** eksabikaasa Kalev Rattus tegijate muret.

Kes tahaks, et tema nime seostatakse puudulike kostüümide või räbala valgustusega? Õunapuu on tige, et tal ei õnnestunud enne teleülekanne lavakujundust üle vaadata: "Meid ignoreeriti julmalt."

Raidma on nõrдинud, et ilma viimasel minutil suure närvikuluga tulnud sekkumiseta oleksid tema nimele jäänud ajastukohaste parukateta ooperikoor, sobimatu grimm ja hoopis teisele inimesel õmmeldud kostüümisolist. "Kuidas nad saavad sellist kunstilist kvaliteeti endale lubada?" ahastab ta, "**Jassi Zahharov** oli **Kuslapi** kostüümis ja koori parukad olid vist teiste tükkide peale laiali tassitud. Siilipeadega koor ei sobi ju selle ajastu õhustikuga!"